

## Prostředky jazykově výchovné práce

Vlastní náplní jazykové výchovy je poznávání stavu vyjadřování dětí. Můžeme používat pouze **mluvní** podněty, kvalitní jazykový vzor okolí, kladný citový vztah, který zaujímá partner promluvy k mluvčímu dítěti, a přiměřené ocenění, kterého se dítěti dostává.

### 1. Příležitostný rozhovor (s učitelkou)

Rozhovory, přestože působí nepřímo, hrají ve výchově řeči velkou roli. V MŠ jej navazujeme kdekoli a kdykoli: *při vycházkách, mytí, ranním příchodu do školy* nebo *při odchodu z ní, při hrách*. Učitel je může využívat i plánovitě, tj. zapojuje do rozhovoru nesmělé dítě, jindy se zaměřuje na rozvíjení nebo upevňování slovní zásoby nebo na krátké ověření stavu výslovnosti. Tento typ rozhovoru je obdobný jako ten v rodině a neklade na dítě větší nároky.

### 2. Rozhovory mezi dětmi

Mají podobný význam jako rozhovory s učitelkou. Nejsou sice vedeny kultivovaným jazykem (netvoří tedy jazykový vzor), ale dítě je u nich zaujato obsahem sdělení a učí se jej vyjádřit co nejúplněji tak, aby posluchač dobře rozuměl, aby přijal jeho návrhy nebo názory. V kolektivu se dobře rozvíjí i promluva dětí, které při kontaktu s dospělým trpí ostychem.

### 3. Připravený rozhovor a beseda

V jednotlivých zaměstnáních často probíhají plánovitě, předem připravené rozhovory učitelky s dětmi, ve starším oddělení i besedy, které učí dítě prostřednictvím jazyka nebo s jeho pomocí poznávat svět a formulovat vlastní postřehy a nápady. Učitelka promýšlí rozhovory nejen po věcné stránce, ale promýšlí i přesnou formulaci otázek a uvažuje o možných odpovědích dětí.

### 4. Využití maňáska

V předškolním věku se poměrně často využívá i rozhovorů, v nichž s dětmi místo učitelky nebo „za ně“ mluví maňásek. Tento způsob práce se využívá i u dětí mladšího školního věku, viz Klímová, K., Svobodová, J. *Čeština s maňáskem Hláškem* pro 2. a 3. ročník. Praha: Scientia. K učebnici je také metodická příručka, kde najdeme, jak s maňáskem v hodinách českého jazyka pracovat. Některé z úkolů se dají velmi dobře využít už v MŠ.

### 5. Zaměstnání

Zaměstnání má v jazykové výchově zvláštní postavení a je pro ni přímo určeno. Rozvíjí se zde: formální stránky vyjadřování dětí (zřetelnost promluvy, souvislost promluv a jejich gramatická správnost), prohlubuje se slovní zásoba a rozšiřují se okrajové složky. Základní metodou je tady opět rozhovor. Z hlediska obecné metodiky patří rozhovor k metodám slovním, v jazykové výchově je však také metodou názornou a současně metodou praktické činnosti. Je tomu tak proto, že jazyk můžeme učit pouze řečí. I jiné slovní metody, např. vysvětlování, popis, výklad, předčítání apod., jsou z hlediska jazykové výchovy metodami názornými, protože podávají dětem názorný příklad obsahově úplné, přiměřené emotivní a po stránce jazykové kvalitní mateřské řeči.

## **6. Didaktická hra**

Je vedle rozhovoru druhým typickým prostředkem rozvíjení jazykové výchovy. Didaktické hry rozvíjejí fonemický sluch, výslovnost hlásek, prohlubují slovní zásobu, učí vytvářet souvislé texty na dané téma, umožňují i „pohrávání“ se zvukovou nebo významovou stránkou jazyka. Náměty mnohých her se objevují i na stránkách odborných časopisů. Je třeba mít na paměti, že hry musejí být pro děti zajímavé, nesmějí být statické a měly by dětem umožnit jejich seberealizaci.

## **7. Napodobivé hry a hry s pravidly**

Jednoduché napodobivé hry rozvíjející výslovnost nemusíme nacvičovat, protože děti různé takové hry znají. Ostatní jazykové hry je třeba vysvětlit stejně jako hry s pravidly, např. hru s obrázky, kdy děti poznávají svůj obrázek podle popisu učitelky, později podle popisu jiného dítěte. Musíme nacvičovat a nesmíme se vzdát, nejde-li všechno hned dobře (je to obtížný úkol). Didaktické hry se hrají vždy pod vedením učitelky. Jen ona může posoudit, zda byl úkol hry splněn.

K rozvíjení vyjadřování slouží i jiné prostředky, např. básničky, říkanky provázené pohybem, hádanky, a to lidové i umělé.